

Ouders en leraren delen een kostbaar iets

Overwegingen bij de transitie naar een nieuwe vorm van professionaliteit binnen passend onderwijs

Het is mooi dat kinderen ouders én leraren hebben die zich beide bekommeren om hun ontwikkeling en welzijn. Toch gaat samenwerken niet altijd van een leien dak, vooral niet wanneer leerlingen extra ondersteuning nodig hebben. Opvallend genoeg blijken leraren juist in heel lastige situaties goed met ouders samen te werken en weten zij er bij conflicten samen uit te komen.

Nieuwe taken, nieuwe uitdagingen

Passend onderwijs en de huidige Jeugdwet vooronderstellen dat gemeenten en schoolbesturen samen verantwoordelijk zijn voor een geïntegreerd aanbod aan ondersteuning en hulp voor kinderen en hun ouders. Toegesplitst op de samenwerking tussen ouders en leraren, hebben leraren de - professionele - taak om daarin regie te nemen. Ouders hebben met de invoering van passend onderwijs een belangrijke stem gekregen, bijvoorbeeld omdat zij actief betrokken moeten zijn bij ontwikkelingsperspectiefplannen voor hun kind. Ook de Jeugdwet en daarmee de nieuwe aanpak voor jeugdhulp zoals geformuleerd in de transitiedoelen vraagt om een nieuwe manier van werken. Het is niet langer de professional die weet hoe 'het' zit en wat er moet gebeuren. Besluitvorming over zorg en begeleiding ligt steeds meer bij de persoon zelf en diens ouders. De nadruk ligt niet langer vooral op problemen, herstel en curatie, maar op preventie en het zelf vinden van een oplossing.

Deze transformatie is geen typisch Nederlands verschijnsel. Zo geeft Hargreaves in 2000 al aan dat

het leraarsberoep in een overgangperiode zit. In een transitie naar een nieuwe vorm van professionaliteit die van leraren verwacht dat zij samenwerken met collega's en ook met niet-professionals, zoals ouders. Dat vraagt meer dan voorheen dat zij een open houding hebben, bereid zijn om te leren en zich kwetsbaar durven op te stellen.

Professioneel samenwerken vereist het bundelen van kracht en kennis

Samenwerken is geen doel op zich. De gedachte is dat door samenwerken de aanwezige kennis, ervaring en het perspectief van verschillende disciplines en personen in de omgeving van een leerling wordt gebundeld en benut. De ontwikkeling van kinderen is immers een samenhangend geheel. Juist omdat zij in verschillende werelden (gezin, school, buurt, vriendengroep, familie) leven en niemand alle ontwikkelingsgebieden kan overzien en begrijpen, is er behoefte aan verbinding en aan samenwerken. Dat vraagt andere competenties en werkwijze van de betrokken professionals. Van hen mag verwacht worden dat zij de regie nemen in het

Een leraar uit het speciaal basisonderwijs:

"We overleggen met ouders. Ik probeer alles eruit te halen wat erin zit, maar het pedagogische stuk, het welzijn van het kind, is voor mij voorwaarde. Ik heb ouders die hun kind maar moeilijk kunnen ondersteunen. Als het kind zich dan niet genoeg ontwikkelt of last heeft van adhd of autistisch is, vind ik dat als leraar en kindercoach heel moeilijk. Wat hoort nog bij mij als leraar en begeleider in de gesprekken, wat ligt bij andere hulpverlenende instanties? Ik heb de neiging om het toch maar steeds zelf op te pakken en ouders aan te sturen. Dan heb ik het wel eens nodig dat iemand van buitenaf zegt 'nee, hier moet je doorverwijzen'."

samenwerken, dat zij weten hoe te handelen, wie erbij te betrekken en hoe, en dat zij zich als het lastig wordt ook blijven inzetten voor dat samenwerken. Het vereist inzicht in de eigen expertise en toegevoegde waarde en in die van anderen. Samenwerken vereist dat leraren netwerken ontwikkelen en benutten en dat zij in staat zijn om relaties aan te gaan, zowel binnen hun eigen domein en hun eigen organisatie als daarbuiten. Het vraagt om samenwerken waarbij er sprake is van verschillen in professioneel niveau en van hiërarchieverschil, zoals bij het samenwerken tussen leraar en ouder. En dat is complex.

Samenwerking Ouders

Samenwerken vraagt om doordachte besluitvorming

In literatuur over samenwerken en werkwijzen voor optimaal samenwerken wordt steeds weer gewezen op de cruciale rol van vertrouwen.

Het lectoraat 'Leerkracht in Samenwerken' heeft onderzocht hoe taal kan bijdragen aan vertrouwen of dat vertrouwen juist kan verstoren. Het is belangrijk om je ervan bewust te zijn dat verschillende disciplines en verschillende culturen ieder hun eigen jargon en

taalgebruik hebben. En dat luisteren dikwijls belangrijker is dan praten. Om optimaal de regie te kunnen nemen in het samenwerken met ouders en om teleurstellingen te voorkomen, is een weloverwogen besluitvorming van belang. Daarbij moet er tijd en aandacht zijn voor het onderling expliciteren en afstemmen van verwachtingen ten aanzien van het samenwerken, de werkwijze, de verdeling van rollen en taken en voor verschillen in betekenisverlening en in taalgebruik. Bij het besluitvormingsproces is het belangrijk je ervan bewust te blijven dat samenwerken verschillende doelen kan hebben. Het is goed om rekening te houden met de visie en verwachtingen van anderen. Zo kan in het samenwerken met ouders gestreefd worden naar meer betrokkenheid bij de ontwikkeling en het leerproces van hun kind, naar het beter benutten van hun kennis of juist naar het creëren van een goed werkzame, gedeelde verantwoordelijkheid met instanties als jeugdhulp en gezondheidszorg.

Samenwerken in de praktijk

In 2016-2017 werden interviewgesprekken gevoerd met 55 leraren van reguliere basisscholen, stimuleringscholen met een hoog percentage leerlingen met een lagere sociaal-economische achtergrond en scholen voor speciaal onderwijs. Het thema van de interviews was hoe leraren in de praktijk met ouders, vooral die van zorgleerlingen, samenwerken. Leraren blijken over de gehele linie te weten dat het belangrijk is om eerst een vertrouwensrelatie met ouders te leggen. Zij zien hierin een taak voor zichzelf en doen

dit bewust 'voordat er iets te bespreken is'. Leraren zijn bereikbaar en beschikbaar. Maar hoewel zij het belang van informeel contact met ouders erkennen, is het alleen op

stimuleringscholen alledaagse praktijk dat ouders en leraren elkaar op de speelplaats of in de klas kunnen ontmoeten.

In de fase van afstemmen en expliciteren van doelstellingen voor samenwerken zouden leraren het gemeenschappelijk belang dat ouders en leraren hebben, namelijk het kind, meer

kunnen expliciteren en meer de regie kunnen nemen. Het blijkt niet gangbaar dat leraren en ouders naar elkaar toe verwachtingen expliciteren en doelen, werkwijze en rolverdeling met elkaar bespreken. Meestal maakt men geen concrete afspraken over wie wat doet. De verschillende typen scholen verschillen in hoe zij ouders ondersteunen bij het thuisleren. Bij reguliere basisscholen wordt vooral informatie beschikbaar gesteld over de huiswerktaak. Leraren van s(b)o-scholen bespreken vaker specifieke taken die ouders thuis met hun kinderen kunnen doen, waarbij zij zorgvuldig nagaan wat goed past bij wat de ouder wil en kan en wat bij het kind past. Voor leraren van stimuleringscholen lijkt het normaal te zijn om ouders te ondersteunen bij het thuisleren. De focus ligt, naast op wat kinderen nodig hebben, ook op wat ouders kunnen. Leraren houden daarbij rekening met wat ouders nodig hebben en proberen onzekere ouders te helpen door tips en boekjes te verstrekken.

“Leraren weten dat het belangrijk is om een relatie met ouders te leggen voordat er iets te bespreken is.”

Een leraar uit het speciaal onderwijs:

“Ik zeg tegen ouders: laat het kind jullie uitleggen wat de manier van school is. Ga niet je eigen manier erdoorheen halen want dan snapt je kind het niet meer. En anders kom je naar school. Dan doe ik je voor hoe wij kinderen leren cijferen. Zodat ouders weten hoe het moet en hoe ze hun kind kunnen ondersteunen.”

Het is alarmerend hoe weinig ouders worden meegenomen bij beslissingen rondom hun zorgleerlingen. De helft van de geïnterviewde leraren weet hiervan geen voorbeelden te noemen, terwijl zij allemaal zorgleerlingen in hun klas hebben. Op reguliere scholen worden ouders vooral geïnformeerd over de zorgroute en de ontwikkeling van de zorgleerling. Er wordt niet gevraagd hoe het kind het thuis doet of hoe ouders thuis met het probleem omgaan. In het speciaal onderwijs neigen leraren naar een expert-rol. Over de hele linie worden de mogelijkheden voor het afstemmen rondom zorg en de eigen expertise van ouders nog onvoldoende benut.

ouders uitgekomen zijn. Vermoedens van mishandeling, misbruik en ernstige opvoedproblemen blijken op alle scholen gesprekstema tussen ouders en leraren te zijn. Een analyse van de houdingsaspecten van leraren in complexe situaties laat zien dat leraren juist dan goed samenwerken met ouders en vanuit wederkerigheid (partnerschap) handelen. In lastige situaties laten

leraren een proactieve en sensitieve houding zien. Zij tonen inlevingsvermogen en compassie met ouders en stellen heldere en veilige grenzen, terwijl ze tegelijkertijd de vertrouwensrelatie met ouders beschermen.

Leraar reguliere basisschool:

“Bij een kind met moeilijk gedrag moet je ermee beginnen dat ouders als eerste zelf kunnen aangeven hoe zij het probleem aanpakken en wat zij ervan denken. Laat het kind ook zijn mening geven. Eigenlijk moet het kind altijd bij die gesprekken zitten.”

Inspiratie uit samenwerken in lastige situaties

Het is hoopvol dat bijna alle leraren voorbeelden kunnen noemen van lastige kwesties en conflicten waar zij met

Auteur: Hélène Leenders

Fontys Hogescholen. Projectleider RAAK-SIA project.

Auteur: Jacqueline van Swet

Projectleider/lector Fontys hogescholen.